

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Пригари Ірини Олександрівни

«Теоретико-організаційні основи активізації екологічного аудиту в умовах ринкових відносин»,

подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища

1. Актуальність теми дослідження

Уже протягом значного часу проблеми підвищеного навантаження на навколишнє природне середовище і шляхи переходу до сталого розвитку суспільства на різних рівнях управління привертають увагу вчених провідних наукових шкіл, політичних та громадських організацій, суб'єктів господарювання, свідомих особистостей та ін. Актуальність вирішення цих питань підтверджується незадовільним станом природних об'єктів, низькою якістю життя населення, зниженням ефективності господарської діяльності, відеутністю екологічної відповідальності бізнесу та свідомості громадян.

Зволікання з вирішенням цих проблем призведе до незворотних наслідків, тому пошук адекватних екологічно орієнтованих інструментів та стратегії розвитку постає сьогодні на перший план. Досвід економічно та соціально розвинених країн підтверджує ефективність застосування в ринкових умовах такого інструменту екологічного менеджменту, як екологічний аудит. Власне питанням інтеграції екологічного аудиту у вітчизняну систему господарювання і присвячена опонована дисертаційна робота.

Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року (Розпорядження КМУ від 17.10.2007 р. №880-р), Закон України Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року (від 21.12.2010 № 2818-VI), Указ президента №5/2015

Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» (від 12.01.2015 р.) та ряд міжнародних нормативних актів слугують тим підґрунтям, на якому виразно окреслюється актуальність роботи та її відповідність пріоритетним завданням розвитку українського суспільства.

І ще одним аргументом на користь актуальності роботи є те, що вона органічно вплітається в тематику наукових пошуків, які ведуться в Сумському державному університеті, зокрема це теми «Удосконалення державного фінансового контролю в умовах ринкової економіки України» (ДР № 0109U001482), де автором проведено теоретичні дослідження методу програмно-цільового бюджетування як сучасного механізму стимулювання ринку екологічного аудиту в Україні; «Екологічноорієнтовані стратегії управління соціально – економічним розвитком території» (ДР № 0112U001300), де автором розроблено рекомендації щодо розвитку екологічного аудиту особливо небезпечних видів діяльності та виробництв.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, не викликає сумнівів, адже вони ґрунтуються на положеннях сучасної економіки природокористування та охорони навколишнього середовища, економічної теорії, регіонального управління, менеджменту організацій, сучасних концепціях управління екологічно спрямованою діяльністю, законодавчих і нормативних документах, мають добре статистичне підґрунтя. Дисертант дослідив напрацьовані вітчизняними і зарубіжними вченими теоретико-методологічні підходи до вирішення поставлених перед ним задач, глибоко проаналізував напрацьовані світовою економічною думкою методи і підходи, виявив їхні слабкі і сильні сторони і запропонував власні ефективні рішення.

Здобувач уміло послуговується сучасними економіко-математичними

методами та інформаційними технологіями для опрацювання даних і представлення отриманих результатів, вдало використовує їх для отримання обґрунтованих висновків.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій дослідження підтверджується їхньою публікацією у фахових виданнях та апробацією на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних і наукових конференціях.

Усе це забезпечує обґрунтованість отриманих результатів та їхню наукову значущість.

3. Наукова новизна і достовірність висновків і рекомендацій

Визначаючи за мету дослідження розроблення теоретичних і науково-методичних підходів до активізації екологічного аудиту в умовах ринкових відносин для підвищення рівня екологічної безпеки, дисертант запропонував власні підходи до активізації екологічного аудиту в умовах ринкових відносин, а також формування стратегії активізації екологічного аудиту в регіоні, із урахуванням екологічної репутації підприємств, що підвищить мотивацію розвитку ринку екологічного аудиту та дасть змогу імплементувати процедуру екологічного аудиту в національну систему екологічної політики підприємств.

Положення, які дисертант виносить на захист:

- **вперше** дисертант запропонував та обґрунтував науково-методичний підхід до активізації екологічного аудиту в умовах ринкових відносин, який сприяє вирішенню важливих наукових та прикладних задач у сфері управління екологічною безпекою та екологізацією промислового виробництва. За задумом автора, цей підхід ґрунтується на визначенні та формуванні простору екологічної репутації підприємств, що підвищує мотивацію розвитку ринку екологічного аудиту (стор. 103-116);

дисертант удосконалив:

- науковий підхід до впровадження процедури екологічного аудиту в господарську діяльність, а саме в систему екологічної політики підприємств. Автор запропонував мотиваційний інструментарій застосування еколого-економічних параметрів екологічної репутації та критеріїв значущості екологічних аспектів діяльності підприємств, які сприятимуть підвищенню рівня екологічної безпеки підприємства зокрема, та формуванню національної системи екологічної безпеки загалом (стор.118-125);

- науково-методичний підхід до формування стратегії активізації екологічного аудиту в регіоні, який на відміну від існуючих базується на розробленні відповідної регіональної програми, яка в свою чергу враховує теоретико-організаційні основи управління екологічною репутацією підприємств (стор. 156-180);

подальшого розвитку в роботі дістали:

- теоретичні положення категорійного апарату розвитку екологічного аудиту такі як сутність понять: «екологічна репутація підприємства» (стор.89), яка представляється як інформаційний образ екологічної відповідальності підприємства, сформований на основі проведеного екологічного аудиту та визначених його процедурою критеріїв; та «активізація екологічного аудиту» (стор.78), що розуміється як система організаційно-економічних заходів щодо стимулювання та підвищення якості проведення екологічного аудиту на основі формування фактору попиту на послуги екологічного аудиту для цілей екологічної безпеки та сталого розвитку регіону;

- обґрунтування наукових принципів розвитку та активізації екологічного аудиту, які було доповнено принципом формування теоретичних засад активізації екологічного аудиту, підтримки та стратегічного управління активізацією екологічного аудиту (стор. 79-82);

- науковий підхід до визначення потенціалу ринку екологічного аудиту, який автор пропонує визначати на основі компонентів інтеграційного потенціалу розвитку ринку екологічного аудиту. Власне автором також було сформовано складові потенціалу розвитку ринку екологічного аудиту (стор.93-95).

Наукова новизна внесених на захист положень полягає в розвитку теоретико-організаційних основ активізації екологічного аудиту як одного з основних інструментів забезпечення екологічної безпеки в умовах ринкових відносин. Логічна модель роботи побудована таким чином, що проаналізувавши спектр проблем розвитку екологічного аудиту та уточнивши необхідний категоріальний апарат (I розділ), автор розробляє науково-методичні підходи до активізації екологічного аудиту в умовах ринку та підходи до управління рівнем екологічної репутації підприємства (II розділ), і таким чином розвиває інституційні основи активізації екологічного аудиту на адміністративно-територіальному рівні (III розділ). Така модель дослідження забезпечує ефективність запропонованих рішень.

Достовірність висновків і рекомендацій обумовлена глибоким знанням теорії економіки природокористування, власне закордонного досвіду, а також економічної теорії, економіки підприємства, сучасного математичного інструментарію, а також використанням офіційних статистичних даних та внутрішньої звітності підприємств для апробації запропонованих підходів і методів.

4. Повнота викладення основних результатів в опублікованих наукових працях

За результатами досліджень дисертант опублікувала 16 наукових праць, з яких 13 належать особисто автору. Основні положення, висновки і результати дослідження вичерпно викладені в шести статтях у наукових фахових виданнях України, одній статті у наукових періодичних виданнях

інших держав, одній статті в інших наукових виданнях України, одному розділ у колективній монографії. Достатньо широкою є і географія публікацій.

Про результати дослідження дисертант доповідала на міжнародних і всеукраїнських конференціях, які відбувалися у 2006-2014 роках у Дніпропетровську, Запоріжжі, Сумах, Шостці, Києві, Тернополі.

Загальний обсяг публікацій із теми дисертації становить 3,77 друк. арк., із них особисто дисертанту належать 3,62 друк. арк.

Обсяг, зміст і кількість друкованих праць відповідають вимогам МОН України щодо публікації основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

5. Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації.

Автореферат оформлений згідно вимог МОН України, у стислій формі передає всі основні положення дисертації та не містить інформації, яка не наведена в роботі.

6. Практичне значення результатів дисертаційного дослідження

Практичне значення одержаних результатів визначається не лише розвитком теоретичних положень, але й практичними рекомендаціями, які було впроваджено в господарську діяльність таких підприємств: ПАТ «Глухівський хлібокомбінат» (довідка про впровадження № 99 від 04.08.2014 р.), ПАТ «Шосткинський завод хімічних реактивів» (довідка від 04.08.2014 р.), ТОВ «Фармхім» (довідка про впровадження № 303/1 від 14.07.2014 р.), а також прийняті до розгляду Шосткинською міською радою (довідка про впровадження № 01-37/174 від 05.08.2014 р.).

Результати дисертаційного дослідження були використані у навчальному процесі Шосткинського інституту Сумського державного

університету (м. Шостка) при викладанні економічних дисциплін: «Економіка інвестиційної діяльності», «Регіональна економіка», «Регіональний розвиток соціально-економічних систем» (довідка від 15.09.2014 р.).

7. Дискусійні положення та недоліки дисертаційного дослідження

Не дивлячись на те, що дисертація І.О. Пригари є самоїтійним науковим дослідженням, яке має комплексний завершений характер, практичну значимість, містить наукову новизну, зупинимось на окремих дискусійних положеннях та зауваженнях, зокрема:

1. На наш погляд зміст дисертаційного дослідження не достатньо чітко розкриває сутність деяких заявлених пунктів наукової новизни. Наприклад, удосконалені автором наукові підходи до імплементації процедур екологічного аудиту в національну систему екологічної політики підприємств (стор. 8 дисертації, стор. 3 автореферату) доцільно було б виокремити та розглянути більш детально, оскільки у роботі автор не розглядає розвиток екологічного аудиту з точки зору власне національної системи екологічної політики. Логіка представлення матеріалів ускладнює сприйняття усієї глибини наукових авторських розробок.

2. Автором були обгрунтовані наукові принципи розвитку екологічного аудиту (пункт наукової новизни стор. 8 дисертації, стор. 4 автореферату), а в тексті дисертаційної роботи (стор.79-82, рис. 2.2 стор.81) визначені принципи активізації екологічного аудиту. Не зрозуміло як автор розмежовує чи ототожнює поняття «розвиток» та «активізація»?

3. Погоджуючись із запропонованою автором концепцією активізації екологічного аудиту, яка охоплює рівень підприємства, галузі та регіону (стор. 82-83 дисертації), вже на рис.3.2 (стор. 152 дисертації) представлені децю інші рівні: підприємства, регіону та національний. Не зрозуміло, яким чином відбулася така трансформація? А рівні екологічної безпеки, які також

фігурують в даній роботі представлені як мікро-, макро- та мезорівень (стор. 79 дисертації). Не зрозуміло, як буде відбуватися їх узгодження?

4. Для оцінки екологічної репутації підприємства (стор. 110-116 дисертації) автор пропонує застосовувати експертний метод. Постає питання, яким чином автор розуміє та враховує проблему суб'єктивізму, яка є основним недоліком експертних методів (стор.119 дисертації)?

5. Автором запропоновані складові інтеграційного потенціалу розвитку ринку екологічного аудиту, та методика його оцінки (стор.93-95). Доцільно було б в дисертації представити практичний розрахунок даного підходу та його результати.

6. В дисертаційній роботі наведені параметри екологічної репутації підприємства та їх базові показники (стор. 97-105 дисертації), але не наведені формули для їх розрахунку. Ряд показників із наведених, на наш погляд, потребують додаткового обчислення (наприклад, керованість екологічною діяльністю, екологічність продукції, еколого-економічний рівень ціни виробленої продукції тощо). Не зрозуміло, за якими методиками їх потрібно обчислювати?

Проте зазначені дискусійні положення, суттєво не знижують теоретичної та практичної цінності роботи Пригари І.О. Вважаємо, що дисертаційне дослідження виконане на достатньо високому рівні та має науково-практичну цінність.

8. Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам МОН України

Кандидатська дисертація Пригари Ірини Олександрівни «Теоретико-організаційні основи активізації екологічного аудиту в умовах ринкових відносин», яка подана до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.06 – економіка

природокористування та охорони навколишнього середовища, виконана на актуальну тему, є самостійним і завершеним науковим дослідженням. За рівнем виконання робота відповідає вимогам п. 9, 11 і 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою КМУ №567 від 24 липня 2013 р.

Представлені в дисертації теоретико-методологічні та методичні положення і висновки в сукупності розв'язують важливу наукову задачу – розроблення теоретичних і науково-методичних підходів до активізації екологічного аудиту в умовах ринкових відносин для підвищення рівня екологічної безпеки. Автореферат і опубліковані праці вичерпно розкривають основні положення і висновки дисертації.

З огляду на це і керуючись критеріями оцінки кандидатських дисертацій МОН України, вважаю, що дисертаційна робота Пригари Ірини Олександрівни «Теоретико-організаційні основи активізації екологічного аудиту в умовах ринкових відносин» відповідає вимогам до кандидатських дисертацій, а сам дисертант заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища.

Офіційний опонент,
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри економіки
Сумського національного
аграрного університету

Т. І. Пізняк

Підпис Т.І. Пізняк за свідченням
вченої секретар

О.М.Маслак